

כנסת ישראל

יוזמות: חברי הכנסת

//

הצעה לתיקון חוק יסוד: הממשלה

תיקון חוק יסוד: הממשלה	(1)	אחרי סעיף 31(ו) לחוק-יסוד: הממשלה, יבוא:
	(1)	(ז) הממשלה תאפשר לנושאי המשרות המקצועיות לפעול באופן מקצועי, עצמאי, ללא מורא ומשוא פנים, ותשמור על שירות המדינה כשירות ממלכתי, מקצועי וא-פוליטי; (ח) הממשלה תפעל לפי כל דין. היועץ המשפטי לממשלה הוא הפרשן המוסמך של הדין עבור הממשלה, וחוות דעתו המשפטית מחייבת אותה, כל עוד לא נפסק אחרת על ידי בית משפט מוסמך.

דברי הסבר

הצעת חוק זו נוסחה על ידי [מכון זולת לשוויון זכויות אדם](#).

כללי

כפי שמוסבר בדוח "דמוקרטיה לכאורה" של מכון זולת לשוויון זכויות אדם, על פי התבחינים המקובלים על רוב החוקרים לצורך בחינת מידת הדמוקרטיה ו/או סמכותנות של משטר כלשהו, ניתן לקבוע שמודל המשטר במדינת ישראל הוא המודל ההיברידי. מאז הקמת המדינה שילב המשטר בישראל רכיבים סמכותניים ורכיבים דמוקרטיים, כאשר בתקופות שונות המשטר נטה לאחד מן הקצוות – הדמוקרטי או הסמכותני.

משטר דמוקרטי אמור לכבד ולהגן על שורה של זכויות אדם ואזרח בסיסיות. ככל שהמשטר נוטה לכיוון הסמכותני, כך גוברת הנטייה שלו להפר זכויות אדם ואזרח.

התהליכים הפוליטיים של שנות האלפיים התאפיינו במגמה של התרחקות המשטר בישראל מהקוטב הדמוקרטי, וחזרה אל פרקטיקות סמכותניות ודכאניות שאפיינו את שלטונה של מפא"י בשנות ה-50 וה-60. התבססות ההגמוניה של מפלגת שלטון יחידה בראשות נתניהו כראש ממשלה הביאה למאמץ מתמשך של החלשה ושל פירוק מנגנוני הפיקוח והבקרה על השלטון, לצד מאמצים להגבלת זכויות פוליטיות ודיכוי של שיח ביקורתי כלפי פעולות ומדיניות הממשלה.

מכון זולת ניסח 15 הצעות חוק שנועדו לעדכן ולחזק הוראות חוק קיימות כדי להתאימן למאבק בסמכותנות; מציעות לבטל חקיקה שהרעילה את השיח הפוליטי בישראל, העמיקה את השסעים בחברה הישראלית, צמצמה את המרחב הדמוקרטי ותייגה כגיס חמישי אזרחים וארגונים על בסיס השתייכותם למיעוט הערבי או בשל דעות פוליטיות אופוזיציוניות; וכן מציעות להקנות סמכויות למבקר המדינה ולמבקרים הפנימיים לבחון את השמירה של הגופים המבוקרים על זכויות אדם, ולראשונה להקים בישראל נציבות להגנה על זכויות אדם ולעגן את מעמד מגני זכויות אדם וההגנות עליהם.

הצעות חוק אלה אינן עוסקות בהיבטים נוספים שחשובים למאבק בסמכותנות, כגון הסדרה בחוקי יסוד של הליך החקיקה והזכויות לשוויון ולחופש הביטוי, משך הכהונה הראוי של ראש הממשלה, סמכויות בתי המשפט וכלל היחסים בין מערכת המשפט לבין הרשות המחוקקת והמבצעת. זאת מאחר שכבר מקודמות יוזמות חקיקה אחרות לגבי סוגיות אלה.

הצעות החוק לא יפתרו את כלל הבעיות של המשטר במדינת ישראל, אך אם יתקבלו הן עשויות לסייע בחיזוק ההגנות על זכויות האדם והאזרח, לסייע במאבק לבלימת המגמות הסמכותניות ולהטות את המשטר ההיברידי בישראל לכיוון הדמוקרטי.

תיקון סעיף 31 לחוק-יסוד: הממשלה

לאור המתקפות החוזרות שהתרחשו בשנים האחרונות כלפי הדרג המקצועי במשרדי הממשלה, תוך הפצת תיאוריות קונספירציה לגבי עובדי מדינה בכירים במחיר של ערעור אמון הציבור בשירות המדינה, מוצע לתקן את סעיף 31 לחוק-יסוד: הממשלה. מוצע להוסיף בהגדרות "תפקוד הממשלה" גם שהממשלה תאפשר לנושאי המשרות המקצועיות לפעול באופן מקצועי, עצמאי, ללא מורא ומשוא פנים, ותשמור על שירות המדינה כשירות ממלכתי, מקצועי וא-פוליטי. כמו כן, לאור ההתעלמות החוזרת והמסוכנת של שרים בכירים בממשלות הקודמות מחוות הדעת של היועץ המשפטי לממשלה, מוצע לעגן בחוק את ההלכה הפסוקה שלפיה היועץ המשפטי לממשלה הוא הפרשן המוסמך של החוק עבור הממשלה כל עוד שבית משפט מוסמך לא החליט אחרת.